

Elio Apih

Nenavadna frazeologija neke slovenske slovnice (1918)

Pred mnogimi leti sem kupil rabljeno *Teoretično in praktično slovnico slovenskega jezika*, avtorja dr. Bruna Guyona, ki je v drugi izdaji izšla pri založniku Hoepli v Milanu leta 1918; bila je lepo vezana knjiga iz znamenite in spoštljive zbirke priročnikov Manuali Hoepli. V predgovoru je pisalo, da je to prva slovenska slovnica, ki je namenjena Italijanom. Zame je bil to eden izmed poskusov, od katerih ni nobeden uspel, da bi osvojil slovenski jezik, toda to je že druga zgodba.

Guyonovo besedilo je, poleg svojega vsebinskega pomena in slovničnih zaslug, v katere se ne bi spuščal (čeprav tudi pri laiku vzbudijo občutek resnega pristopa visoke znanstvene ravni), postalo edinstven dokument nekega ključnega trenutka v zgodovini odnosov med Italijani in Slovenci.

Nimam podatkov o avtorju, prav tako ne o delu (nisem imel možnosti, da bi opravil pravo raziskavo). Lahko navedem samo nekaj podatkov, ki jih sam Guyon omenja v predgovorih obeh izdaj "Slovnice", ki sta natisnjena v uvodu k tekstu iz leta 1918. Avtor izraža naklonjenost do slovenskega ljudstva in njegove kulture, ki jo dobro pozna, in nas seznanja s tem, da se posveča raziskavi o slovenski toponomastiki v vzhodni Furlaniji. Študijo mu je svetoval veliki goriški jezikoslovec G. I. Ascoli; tako zvmemo, da je bil Guyon profesor v klasičnih šolah ter da je leta 1901 prebival v Milanu, leta 1916 v Neaplju in leta 1917 v Špetru Slovenov (San Pietro al Natisone).

Zanimivo je tako branje obeh predgovorov, kakor tudi njuna primerjava. Prvo je živa skica pomembnih vidikov slovenske kulture: *"Slovenščino govori okrog dva milijona prebivalcev (...) Več stoletij slovensko ljudstvo ni pomenilo ničesar na političnem področju, njegov jezik se je seveda zelo pozno razvil (...) Nima tiste privlačnosti, ki danes bogati druge bratske slovanske jezike (...) Prednost slovenskega in srbohrvaškega jezika pa je v tem, da ta dva jezika predstavljata s fonetičnega vidika najbolj dinamičen razvoj, ki doživi najmehkejšo obliko v vsej družini teh jezikov ter sta najpopolnejša manifestacija prvobitnega etničnega duha (...) to je pristen in uglajen izraz slovanske nadarjenosti pri ustvarjanju njene epopeje (...) Na tej strani Julijcev v Furlaniji govori slovenščino še okrog štirideset tisoč prebivalcev. (...) Imena slovanskih krajev po Furlaniji in delno v Venetu so posledica davne jezikovne razvejanosti. Tudi nove slovanske generacije se začnejo takoj po uveljavitvi nacionalističnega principa dvigovati proti vrhu, h kateremu teži mednarodni etični duh, ki preveva svet."*

Predgovor k drugi izdaji dejansko sestavljata dva zapisa iz leta 1916 oziroma 1917. V prvem Guyon nasplošno seznanja, da *"sem samo v praktičnem delu povečal pregled najbolj potrebnih besed, ki ustrezajo sedanjemu trenutku."* V drugem predgovoru, ki je nastal septembra 1917, samo mesec dni pred kobariško bitko (Kobarid je blizu Špetra Slovenov), se avtor opravičuje zaradi dodatne zamude pri izdaji knjige, do katere je prišlo zaradi težav pri tiskanju.

Prav "potrebe sedanjega trenutka", ki je čas prve svetovne vojne, naredijo iz te slovnice edinstven zgodovinski dokument, kot sem navedel že na začetku; te potrebe so še posebej razvidne na desetih straneh (od strani 228 do 238) "Skupnih dialogov", to je iz "besednjaka", ki je skupen vsem slovnici in ga sestavljajo vrste stavkov, ki so razdeljeni po tematikah (na cesti, v restavraciji, v trgovini, itd.), s katerimi lahko, kdor ne pozna slovnice jezika, tudi izrazi svoje potrebe in zanimanje, ter na ta način napreduje v osvajanju tega jezika. Lahko po slovensko reče, na primer: "Želim vam dober tek", "Izražam vam svojo zahvalo", "Rad bi blago za svojo obleko", in tako dalje.

Nato pa se ton in stil, ki ju predlaga in priporoča ta slovnica, korenito spremenita. Naj navedem kratek povzetek kot primer (medtem ko bralca vabim, naj si za popolno sliko prebere pripis k temu zapisu): "*Naš poslanec skrbi za svoje posle, le redko se spomne na nas*", "*Se ti ne zdi sumljiva tista oseba?*", "*Moramo ga aretirati, izprašati, vkleniti v lisice (...)* Obdolženca so v odsotnosti obsodili na smrt s streljanjem. (...)" "*Pravijo, da avstrijska vlada in nekateri duhovniki, proavstrijski fanatiki, ščitijo in pomagajo tem potepuhom*", "*Vi ste goljufali, ste prevarali (...)* Vaši tovariši so podle živali (...) niso vredni, da živijo na tej zemlji", "*On je nasilen, prepirljiv, lažnivec, prevarant, pohlepen, oderuški (...)*".

Ko tako prelistavamo te "Skupne dialoge", od začetka dalje, kot bi bili gledališko delo, dobimo zanimiv občutek, da gre za osebo, ki stopi v slovenski svet in ga prehodi z radovednostjo in spoštljivostjo ter se seznanja z vprašanji in okoliščinami iz vsakdanjega življenja; nato ta ista oseba povsem nenadoma, kot bi presekal, začne divje in z ihto dolžiti kateregakoli Slovenca, ki mu pride pod roko. Pri tem grozi in sumniči do onemoglosti, je nevarno sovražna in povsod vidi skoraj izključno resnične in možne delinkvente.

To je torej "prilaganje", primerno novim časom, o katerem je govora v drugem predgovoru. Zdi se precej logično pomisliti, da ga je od založnika ali neposredno od Guyona zahtevala italijanska oblast na zasedenih ozemljih v prvih dveh letih vojne na soški fronti. Negotova oblast, ki ni bila pripravljena znajti se na slovenskem ozemlju, sumničava in brez poznavanja jezika teh krajev, ki je, ne povsem neopravičeno, v pravkar podjarmljenih Slovencih videla prepričane nasprotnike Italije, torej proavstrijce. Ta slovenski odnos je bil zgodovinska resnica, o tem nam govori Taras Kermauner v inteligentnem in iskrenem zapisu v tržaški dvojezični reviji *Most* (št. 52, 1979, str. 457-459): "Poprečni Slovenec - skoraj vsak - je sovražil Italijane zmagovalce, pred in med vojno. (...) To sovrašтво (...) je imelo različne vzroke: stara, večletna in načrtovana avstrijska propaganda, po kateri je bilo treba Italijane imeti za manjvredne; najnižja in umazana dela (...) so pogosto opravljali furlanski delavci. (...) Z ozirom na Italijane smo uspevali pridobivati prostor v družbi. (...) Hrupnost Italijanov se nam je zdela neokusna, otroški značaj (...) Šele po drugi svetovni vojni (...) smo odkrili prednosti naravnega obnašanja."

Arhivov milanskega založnika Hoeplija ni več. Morda bi kaj našli, če bi opravili nadaljnje raziskave druge. Zato se to zdi edino razumno tolmačenje te edinstvene in osupljive frazeologije, ki naj bi jo uporabljala okupacijska oblast in za katero - tudi to je treba poudariti - je značilno, da se manifestira kot izključno represiven in preteč odnos. Stavkov, ki bi izražali spoštovanje do človeka, pozivali k prijateljstvu, sodelovanju, medsebojnemu razumevanju, h kulturnemu, če že ne

političnemu razumevanju, sploh ni. To je videti kot najtežji vidik pričevanja, ki nam ga nudi slovnica Bruna Guyona o težkem trenutku, v katerem odnosi med Italijani in Slovenci prestopijo okvir večnacionalne habsburške države, ki so jo bogatila posredovanja, s katerimi so lahko zajezili težnje po politični premoči. Začenja se težko iskanje novega ravnotežja, ki naj bi bilo kompatibilno z nezadržno in egocentrično stvarnostjo nacionalne države. Bil je to grd začetek zelo težke poti.

Prevedla Vera Mažgon

Elio Apih

IL SINGOLARE DI UNA GRAMMATICA DELLA LINGUA SLOVENA (1918)

S i n o s s i

La sé conda edizione della "Grammatica teoretico = pratica della lingua slovena" del dott. Bruno Guyon (edizione Hoepli, Milano 1918) è caratterizzata dall'inserzione, nel frasario, di un ampio numero di proposizioni offensive e ostili alla popolazione slovena. Il fatto è da addebitarsi, presuibilmente, ad esigenze delle autorità di occupazione italiane nei territori conquistati nei primi di guerra sul fronte dell'Isonzo, ed alla loro preoccupazione per l'ordine pubblico e la percepibile ostilito della popolazione. Siamo insomma in presenza di un prontuario lessicale repressivo e colpisce l'assenza, in esso, di espressioni rivolte a promuovere rapporti costruttivi. Un brutto preludio per un difficile avvenire.